

УДК 364-78:303.4]:351.712.2.025

DOI <https://doi.org/10.32782/humanitas/2025.1.7>

Лідія ГУЦУЛЯК

кандидат педагогічних наук, доцент кафедри соціальної педагогіки і соціальної роботи, Університет Григорія Сковороди в Переяславі, вул. Сухомлинського, 30, м. Переяслав, Україна, 08401

ORCID: 0000-0003-2490-3514

Бібліографічний опис статті: Гуцуляк, Л. (2025). Роль соціальної діагностики в проєктній діяльності. *Ввічливість. Humanitas*, 1, 44–48. doi: <https://doi.org/10.32782/humanitas/2025.1.7>

РОЛЬ СОЦІАЛЬНОЇ ДІАГНОСТИКИ В ПРОЄКТНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ

У статті охарактеризовано сутність соціальної діагностики, її структуру, принципи, методи та особливості реалізації в соціальній роботі. Зазначено, що соціальна діагностика як етап проєктної діяльності передбачає процес збору, аналізу та інтерпретації даних, спрямований на виявлення соціальних проблем, визначення потреб цільової аудиторії, а також прогнозування можливих наслідків реалізації проєкту. Визначено та охарактеризовано основні характеристики соціальної діагностики у контексті проєктної діяльності, а саме: інтеграція з метою проєкту, орієнтація на обмежені ресурси, оцінка ризиків і впливу, гнучкість і адаптивність, участь цільової групи, врахування комплексності соціальної ситуації.

Означено етапи соціальної діагностики у проєктній діяльності, які включають підготовку, збір, аналіз та обробку даних, формулювання діагнозу, розробку рекомендацій, а також моніторинг і оцінку реалізації заходів, спрямованих на вирішення соціальних проблем та досягнення цілей проєкту. Кожен етап спрямований на глибоке розуміння ситуації, прогнозування наслідків і оптимізацію реалізації проєктних рішень.

Авторкою наголошено, що якісна соціальна діагностика є ключовою умовою успіху соціальних проєктів, оскільки вона дозволяє детально дослідити соціальну ситуацію, виявити як явні, так і приховані проблеми, адаптувати ідеї до реальних умов і розробити ефективні стратегії їх реалізації. Вона забезпечує надійну основу для прийняття рішень, спрямованих на досягнення цілей проєкту, та враховує потреби цільових груп, соціокультурні, економічні й психологічні чинники, які впливають на успішність заходів. Завдяки соціальній діагностиці можна не лише прогнозувати потенційні виклики, але й своєчасно планувати способи їх вирішення, що мінімізує ризики невдачі.

Ключові слова: діагностика, соціальна діагностика, проєктна діяльність, характеристики соціальної діагностики, етапи соціальної діагностики.

Lidiia HUTSULIAK

PhD in Pedagogy, Associate Professor at the Department of Social Pedagogy and Social Work, Hryhorii Skovoroda University in Pereiaslav, 30 Sukhomlynskoho str., Pereiaslav, Ukraine, 08401

ORCID: 0000-0003-2490-3514

To cite this article: Hutsuliak, L. (2025). Rol sotsialnoi diahnostyky v proiektunii diialnosti [The role of social diagnostics in project activities]. *Vvichlyvist. Humanitas*, 1, 44–48. doi: <https://doi.org/10.32782/humanitas/2025.1.7>

THE ROLE OF SOCIAL DIAGNOSTICS IN PROJECT ACTIVITIES

The article describes the essence of social diagnostics, its structure, principles, methods and features of implementation in social work. It is determined, that social diagnostics as a stage of project activity involves the process of collecting, analyzing and interpreting data aimed at identifying social problems, determining the needs of the target audience, and predicting the possible consequences of project implementation. The following characteristics of social diagnostics in the context of project activity are named and characterized, namely: integration with the purpose of the project, orientation on limited resources, risk and impact assessment, flexibility and adaptability, participation of the target group, consideration of all aspects of the social situation.

The stages of social diagnostics in project activity are determined, which include preparation, collection, analysis and processing of data, formulation of a diagnosis, development of recommendations, as well as monitoring and evaluation of the implementation of measures aimed at solving social problems and achieving project goals. Each stage is aimed at a deep understanding of the situation, forecasting consequences and optimizing the implementation of project decisions.

It is noted, that high-quality social diagnostics is a key condition for the success of social projects, as it allows for a detailed study of the social situation, identifying both obvious and hidden problems, adapting ideas to real conditions and

developing effective strategies for their implementation. It provides a reliable basis for making decisions aimed at achieving the project's goals, and takes into account the needs of target groups, socio-cultural, economic and psychological factors that affect the success of activities. Thanks to social diagnostics, it is possible not only to predict potential challenges, but also to plan ways to solve them in a timely manner, which minimizes the risks of failure.

Key words: *diagnostics, social diagnostics, project activities, characteristics of social diagnostics, stages of social diagnostics.*

Актуальність проблеми. Проектна діяльність у соціальній роботі спрямована на створення та реалізацію інноваційних програм, що відповідають сучасним викликам і проблемам суспільства. Однак її успішність неможлива без ретельного вивчення соціальної ситуації, що включає комплексний аналіз, виявлення чинників ризику та потреб клієнтів, визначення найбільш актуальних сфер втручання. У цьому контексті соціальна діагностика стає важливим етапом, оскільки вона дозволяє не лише глибше зрозуміти проблему, а й обґрунтувати шляхи її вирішення та визначити ефективно використання ресурсів у проектній діяльності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У науковій літературі можна зустріти чимало праць присвячених вивченню аспектів соціальної діагностики. Зокрема, соціальну діагностику як технологію соціальної роботи розглядали у своїй наукових доробках такі вчені, як Н. Бондаренко, Н. Коляда, Н. Левченко, Н. Рудкевич, В. Шахрай та інші; соціальна діагностика як етап проектної діяльності розкрита у наукових працях О. Безпалько, Р. Жиленко, В. Костіної, А. Семерез; соціальну діагностику та експертизу в технологіях соціальної допомоги досліджувала О. Сільвестрова. Інші дослідники, такі як З. Гаркавенко, О. Карагодіна, О. Повідайчик, В. Панок, А. Шапошнікова, також аналізували соціальну діагностику в своїй наукових дослідженнях.

Мета дослідження – на основі теоретичного аналізу літературних джерел проаналізувати роль соціальної діагностики у проектній діяльності.

Виклад основного матеріалу дослідження. У науковій літературі представлено кілька підходів до визначення сутності та змісту поняття «діагностика». Відповідно до мети, завдань, змісту й методів, які використовуються, діагностика може бути психологічною, медичною, соціальною, педагогічною або соціально-педагогічною (Соціально-педагогічна діагностика ..., 2017).

Для нашого дослідження представляє інтерес саме соціальна діагностика, тому для глибшого розуміння цього поняття звернемося

спочатку до словникового трактування. У термінологічному словнику із соціального забезпечення зазначено, що «соціальна діагностика – це методологічний інструмент, що дає управлінським органам необхідні знання, на основі яких розробляються різні соціальні прогнози та проекти, вивчається громадська думка та морально-психологічний клімат у суспільстві» (Термінологічний словник ..., 2023).

У свою чергу, вчена Н. Бондаренко трактує соціальну діагностику як діяльність, що спрямована на виявлення та аналіз соціальних проблем і патологій; процес дослідження, який включає формулювання обґрунтованих висновків щодо певного явища; галузь суспільних наук, що зосереджується на методах здобуття знань про суспільство (Бондаренко, 2021).

На думку О. Безпалько, соціальна діагностика є процесом наукового виявлення причинно-наслідкових зв'язків у соціальних явищах, аналізу соціально-економічного, культурно-правового та інших аспектів стану суспільства. Основною метою соціальної діагностики вчена називає надання точних і об'єктивних даних, необхідних для прийняття рішень у соціальній роботі та управлінській діяльності (Безпалько, 2010).

Схожої думки дотримується А. Семерез, зазначаючи, що соціальна діагностика – це процес дослідження соціальних об'єктів через вивчення їхнього поточного стану, тенденцій розвитку та відповідності параметрів соціальної реальності встановленим показникам і нормативам. Метою соціальної діагностики, за її визначенням, є виявлення сутності соціальних проблем та їх опис через систему показників (Семерез, 2012).

За В. Шахрай, структура соціальної діагностики охоплює три ключові елементи: аналіз стану реального соціального об'єкта або особливостей його функціонування; встановлення нормативного (еталонного) стану об'єкта чи режиму його роботи, що здійснюється відповідно до визначених критеріїв; оцінювання рівня взаємозв'язку між реальним та еталонним станом, що слугує основою для прийняття управлінського рішення (Шахрай, 2006).

Процес соціальної діагностики може бути реалізований на різних рівнях: від державного до індивідуального. На державному рівні – це оцінка соціальних проблем на рівні суспільства чи великих демографічних груп, що потребують системного аналізу. На регіональному та місцевому рівнях діагностика орієнтована на вивчення конкретних соціальних проблем на локальному рівні, таких як питання соціального сирітства або працевлаштування молоді. Індивідуальний рівень діагностики зосереджений на виявленні проблем конкретної особи чи групи і виборі шляхів їхнього вирішення через медичні, психологічні або соціально-педагогічні інтервенції (Сільвестрова, 2023; Рудкевич, 2021).

Ефективність соціальної діагностики обумовлена принципами об'єктивності, що вимагають правдивого та неупередженого аналізу, а також принципами верифікації і системності, котрі забезпечують достовірність отриманих результатів і комплексний підхід до аналізу соціальних явищ. Соціальна діагностика враховує всі умови та фактори, що сприяють виникненню певних соціальних проблем, і має велике значення для розробки соціальних програм та проєктів (Коляда, Левченко, 2018).

Соціальна діагностика дозволяє оцінити потенційні наслідки проєктованих нововведень, включаючи:

- соціальний вплив на суспільство, окремих осіб, сім'ї, цільові групи, спільноти чи інституції, враховуючи територіальний і часовий аспекти;
- економічні аспекти, зокрема витрати, вигоди та ефективність із територіальною і часовою прив'язкою;
- соціально-психологічні наслідки, такі як зміни рівня соціального благополуччя та зростання психологічної напруженості (Семерез, 2012).

Як етап проєктної діяльності соціальна діагностика є фундаментальним процесом, який визначає успішність реалізації соціальних ініціатив та передбачає систематичне вивчення соціальної реальності для виявлення основних проблем, потреб і ресурсів, що доступні або вимагають залучення. Такий етап забезпечує наукове підґрунтя для розробки обґрунтованих рішень і оптимізацію стратегії досягнення проєктних цілей.

У контексті проєктної діяльності соціальна діагностика виконує кілька важливих функцій:

– визначення проблематики (дозволяє чітко окреслити соціальні проблеми або виклики, які потребують вирішення);

– оцінка потреб (розуміння того, що саме потребують обрані цільові групи є запорукою формулювання цілей проєкту та його успішної реалізації);

– аналіз ресурсів (діагностика дозволяє не лише визначити проблеми, але й виявити ресурси, що вже існують у спільноті, а також оцінити можливості їх розширення).

Основними характеристиками соціальної діагностики в рамках проєктної діяльності є:

– **інтеграція з метою проєкту** – діагностика проводиться з урахуванням специфічних цілей, що дозволяє визначити пріоритетні аспекти для досягнення результатів;

– **орієнтація на обмежені ресурси** – у процесі діагностики враховуються обмеження щодо часу, бюджету та людських ресурсів для оптимізації збору і аналізу даних;

– **врахування всіх аспектів соціальної ситуації** – комплексний підхід до оцінки соціокультурних, економічних та психологічних факторів забезпечує точне розуміння ситуації і підвищує ефективність планування;

– **гнучкість і адаптивність** – діагностика адаптується до змін у ситуації, що дозволяє переглядати зібрані дані і враховувати нові умови проєкту;

– **участь цільової групи** – активна залученість цільової групи дозволяє точно визначити її потреби і збільшує підтримку проєкту;

– **оцінка ризиків і впливу** – дозволяє виявити потенційні ризики та розробити стратегії для їх мінімізації, що забезпечує стабільну реалізацію проєкту.

Соціальна діагностика у проєктній діяльності має кілька основних етапів, кожен з яких має свої специфічні особливості, зокрема:

1. Підготовчий етап – збір первинної інформації та планування діагностичних заходів. На цьому етапі визначаються обсяг роботи, цілі діагностики, формулюються завдання, вивчається контекст ситуації та визначаються критерії для подальшого аналізу (Гончар, 2017).

2. Збір даних – безпосередній збір інформації для діагностики проблем. Використовуються різноманітні методи: анкетування, інтерв'ю, спостереження, аналіз документів. Основною метою є отримання об'єктивних даних, які дозволяють зрозуміти соціальну ситуацію та проблеми в конкретному середовищі.

3. Аналіз і обробка даних – систематизація та аналіз отриманої інформації. На цьому етапі потрібно знайти зв'язки між різними соціальними аспектами, визначити основні проблеми та фактори, які впливають на ситуацію, розглянути тенденції, взаємозв'язки і причинно-наслідкові зв'язки, що можуть бути корисними для подальших дій.

4. Формулювання діагнозу – на підставі результатів збору та аналізу даних фахівці формулюють діагноз соціальних проблем, що потребують вирішення в рамках проєкту. Таким чином, можна визначити, які саме фактори є перешкодою для розвитку чи досягнення мети в межах проєкту.

5. Планування і розробка рекомендацій – конкретні кроки, які необхідно зробити для покращення ситуації. На цьому етапі розробляються рекомендації щодо змін у соціальному середовищі або визначаються заходи, спрямовані на полегшення процесу реалізації проєкту.

6. Моніторинг і оцінка – етап контролю та оцінки реалізації рекомендованих заходів. Після впровадження змін необхідно знову оцінити ситуацію, щоб зрозуміти, чи вдалося вирішити проблему або наблизитися до поставленої мети. Результати моніторингу допомагають коригувати стратегію та вдосконалювати проєктні рішення (Шинкарук, Пеша та ін., 2022).

Якісна соціальна діагностика є необхідною умовою успіху соціальних проєктів, адже без неї навіть найкращі ідеї можуть не реалізуватися через відсутність адаптації до реальних умов сьогодення. Проведення соціальної діагностики дає можливість детально дослідити соціальну ситуацію, виявити як явні, так і приховані проблеми, коректно визначити специ-

фіку проєкту та запропонувати найбільш ефективні стратегії для його реалізації.

Соціальна діагностика забезпечує основу для правильного прийняття рішень щодо напрямів діяльності в межах проєкту, дозволяє зібрати інформацію про потреби цільових груп, а також врахувати соціокультурні, економічні та психологічні чинники, які можуть вплинути на його успішність. Без цього вивчення неможливо ефективно передбачити проблеми, що можуть виникнути в процесі реалізації, і спланувати відповідні заходи для їх усунення.

Також важливим є те, що соціальна діагностика сприяє підвищенню довіри до проєкту, оскільки враховує реальні потреби цільової групи та використовує достовірні дані. Це, своєю чергою, підвищує рівень залученості учасників і позитивно впливає на ефективність виконання завдань.

Висновки. Таким чином, соціальна діагностика є не просто початковим етапом у ланцюжку проєктної діяльності, а невід'ємним компонентом, що впливає на кінцевий результат. Вона дозволяє виявити ключові потреби, проблеми та потенційні ресурси цільової аудиторії, що у свою чергу сприяє більш точному формулюванню завдань і визначенню оптимальних методів їх реалізації. Завдяки соціальній діагностиці забезпечується стратегічна коректність ухвалених рішень, що дозволяє адаптувати проєкт до реальних умов, та досягнути запланованих цілей. Крім того, її роль виявляється у здатності оперативно оцінювати ефективність запроваджених заходів, вносячи відповідні корективи у процесі їх впровадження. Успішне застосування соціальної діагностики підвищує якість управління проєктами, забезпечуючи сталий розвиток соціальних ініціатив і досягнення позитивних змін у громаді.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Безпалько О. В. Соціальне проектування : навч. посібник. Київ : Київський ун-т ім. Б. Грінченка, Ін-т психології та соц. педагогіки. 2010. 127 с.
2. Бондаренко Н. О. Соціальна діагностика : підручник для студентів напряму. «Соціальна робота». Київ : ФОП О. В. Ямчинський, 2021. 240 с.
3. Гончар І. Діагностичний метод у соціально-виховній роботі: практичний аспект. *Збірник наукових праць Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини*. 2017. Вип. 2(1). С. 116–123.
4. Коляда Н., Левченко Н. Технології соціальної роботи : навчальний посібник. Умань : «ВІЗАВІ», 2018. 337 с.
5. Рудкевич Н. І. Методика соціально-педагогічної роботи : навчально-методичний посібник. Львів : Растр-7, 2021. 324 с.
6. Семез А. А. Соціально-педагогічне проектування : навчально-методичний посібник. Кіровоград : РВВ КДПУ ім. В. Винниченка, 2012. 132 с.
7. Сільвестрова О. Ю. Технології соціальної допомоги : навчальний посібник. Луцьк : ЛНТУ, 2023. 104 с.

8. Соціально-педагогічна діагностика дітей та родин, які опинились в складних життєвих обставинах : метод. рек. / автори-упор. В. Г. Панок, З. О. Гаркавенко, О. Г. Карагодіна, А. С. Шапошнікова. Київ : УНМЦ практичної психології і соціальної роботи, 2017. 76 с.

9. Термінологічний словник спеціальності 232 Соціальне забезпечення / Н. В. Сухицька, К. В. Данилюк. Київ : УДУ імені Михайла Драгоманова, 2023. 102 с.

10. Шахрай В. М. Технології соціальної роботи : навчальний посібник. Київ : Центр навчальної літератури, 2006. 464 с.

11. Шинкарук В. Д., Пеша І. В., Сопівник І. В., Галайдюк В. В., Кошук О. Б. Моніторинг і оцінка у соціальній роботі : навчальний посібник. Київ : «Компринт», 2022. 360 с.

REFERENCES:

1. Bezpalko, O. V. (2010). *Sotsialne proektuvannia* [Social design]. Kyiv : Kyivskiy un-t im. B. Hrinchenka, In-t psykholohii ta sots. Pedahohiky [in Ukrainian].

2. Bondarenko, N. O. (2021). *Sotsialna diahnostryka* [Social diagnostics:]. Kyiv : FOP O.V. Yamchynskiy [in Ukrainian].

3. Honchar, I. (2017). *Diahnostychnyi metod u sotsialno-vykhovnii roboti: praktychnyi aspekt* [Diagnostic method in social and educational work: a practical aspect]. *Zbirnyk naukovykh prats Umanskoho derzhavnoho pedahohichnoho universytetu imeni Pavla Tychyny – Collection of scientific works of Pavlo Tychyna's Uman State Pedagogical University*, Vyp. 2(1), 116–123 [in Ukrainian].

4. Koliada, N., & Levchenko, N. (2018). *Tekhnolohii sotsialnoi roboty* [Technologies of social work]. Uman : «VIZAVI» [in Ukrainian].

5. Rudkevych, N. I. (2021). *Metodyka sotsialno-pedahohichnoi roboty* [Methodology of social and pedagogical work]. Lviv : Rastr-7 [in Ukrainian].

6. Semez, A. A. (2012). *Sotsialno-pedahohichne proektuvannia* [Socio-pedagogical design]. Kirovohrad : RVV KDPU im. V. Vynnychenka [in Ukrainian].

7. Silvestrova, O. (2023). *Tekhnolohii sotsialnoi dopomohy* [Technologies of social assistance]. Lutsk : LNTU [in Ukrainian].

8. Panok, V. H., Harkavenko, Z. O., Karahodina, O. H., & Shaposhnikova, A. S. (Eds.) (2017). *Sotsialno-pedahohichna diahnostryka ditei ta rodyn, yaki opynyls v skladnykh zhyttievkykh obstavynakh* [Social and pedagogical diagnostics of children and families who find themselves in difficult life circumstances]. Kyiv : UNMTs praktychnoi psykholohii i sotsialnoi roboty [in Ukrainian].

9. Sukhytska, N. V., & Danyliuk, K. V. (Eds.) (2023). *Terminolohichnyi slovnyk spetsialnosti 232 Sotsialne zabezpechennia* [Terminological dictionary of the specialty 232 Social security]. Kyiv : UDU imeni Mykhaila Drahomanova [in Ukrainian].

10. Shakhrai, V. M. (2006). *Tekhnolohii sotsialnoi roboty* [Social work technologies]. Kyiv : Tsentr navchalnoi literatury [in Ukrainian].

11. Shynkaruk, V. D., Piesha, I. V., Sopivnyk, I. V., Halaidiuk, V. V., & Koshuk, O. B. (2022). *Monitorynh i otsinka u sotsialnii roboti* [Monitoring and evaluation in social work]. Kyiv : «Komprynt» [in Ukrainian].